

مراحل و شرایط توبه؛ از عزم ترک گناه تا رد حق الناس

یکی از آموزه های دینی که ما زیاد درباره آن می شنویم توبه است، اما شاید کمتر درباره مراحل و شرایط آن از عزم بر ترک گناه تا رد حق الله و حق الناس بدانیم.

یکی از آموزه های دینی که ما زیاد درباره آن می شنویم "توبه" است، اما شاید کمتر درباره مراحل و شرایط آن از عزم بر ترک گناه تا رد حق الله و حق الناس بدانیم. دین اسلام در ابتدا، انسان را شديداً از انجام گناه منع می کند و درباره آثار و عواقب بسیار ناگوار دنیوی و اخروی گناه هشدار داده است، اما در عین حال هیچگاه راه بازگشت و "توبه" را نمی بندد و انسان گناهکار را هم امید داده که اگر خالصانه به سوی خدا بازگردد در رحمت الهی به روی او باز خواهد شد. اما باید دانست "توبه" مراحل و شرایطی دارد که بدون آن ممکن نمی شود.

- عزم بر ترک

اولین قدم در توبه، عزم بر ترک معصیت و گناه است که شرایط را برای بازگشت انسان به سوی خدا باز می کند. در همین مورد می توان حدیثی از امام باقر (ع) نقل کرد که می فرمایند: کسی که توبه کند و بر گناه خویش بماند و تکرار کند، مثل این است که استهزاء کرده باشد.

- پشیمانی از گناهان

بعضی از انسان ها بعد از گناه، معصیت خود را توجیه می کنند و با سخنان واهی و بیهوده قصد فرار از عذاب و جدان خود را دارند. در حالی که یکی از گامها در راه توبه اعتراف به گناه می باشد. البته لازم نیست که اعتراف به زبان صورت گیرد بلکه همان پشیمانی از معصیت نوعی اعتراف است. اعتراف نزد خداوند و یا عذرخواهی از خلائق در صورتی که گناه مشتمل بر حق الناس بوده است، راه خلاصی از عواقب سوء اخروی گناه می باشد.

- ادای واجبات

یکی دیگر از مراحل توبه این است که انسان در گناهی که حق الله محض می باشند اگر واجبی چون نماز، روزه، خمس، زکات و ... از او فوت شده باشد باید قضاء شوند و کفارات و جرایم آنها پرداخت گردد تا انسان حق خالق را به جا آورده باشد.

- رد حق الناس

گناهان بر دو قسمند یا حق الله محض هستند و ناس را در آنها مداخلیتی نیست. چون شرک، افترا به خدا، یاس. و یا علاوه بر حق الله، حق الناس هم می باشند. همانند تهمت، سرقت و غصب و ... در قسم دوم از گناهان، زمانی توبه متصور می شود که حقوق مردم به آنها بازگردانده شود.

- چشیدن اثر عبادت به جای لذت گناه

گناه برای تن آدمی لذیذ است و هر گناه و معصیتی لذات خاص خود را به جسم می دهد در توبه باید اثر عبادت جای لذت گناه را بگیرد و توبه کننده باید آنقدر اثر عبادت را بپذیرد که لذت معصیت از وی زدوده شود.

- از بین رفتن اثرات حرام در تن

یکی دیگر از شرایط توبه از دیدگاه امیرمومنان علی (ع) این است که اگر گناهی اثر در ارتزاق داشته، بایستی گوشت حاصل شده از روزی حرام آب گردد. حزن و اندوه بعد از گناه در طول زمان می تواند چنین اثری را در جسم توبه کننده ایجاد کند.

البته باید دانست که دلیل پذیرش توبه از سوی خداوند، رحمت وسیعه اوست؛ او که خود را به صفت رحمانیت و رحیمیت معرفی نموده است. قطعاً به بندگان نه به عدل بلکه به لطف و رحمت رفتار خواهد نمود.

با این که توبه یک واجب فوری می باشد در عین حال نوعی عبادت بوده و تائب در پیشگاه خداوند مرتبه و جایگاه خاص دارد. پیامبر اکرم (ص) فرمود: چیزی محبوب تر نزد خداوند از مرد و زن توبه کننده نیست.

اثرات توبه

انسان گناهکار حین گناه و بعد از آن وجدانش او را می آزارد و اگر در رحمتی بر وی گشوده نشود او مایوس و منزجر از خود باقی می ماند. توبه و احتمال قبولی آن موجب ایجاد روحیه امیدواری شده و حالت یاس را می زداید. درد اثر گناه از سویی و امید به دریای کرم الهی از طرف دیگر وی را در حالتی بین خوف و رجا قرار می دهد و راه قرب به خداوند و کمال و ترقی را هموار می سازد.

افزون بر آثار روانی، توبه می تواند سیئات را نابود و حتی تبدیل به اعمال شایسته و حسنه نماید. خداوند در آیه 70 سوره فرقان می فرماید: کسانی که توبه کنند و ایمان آورند و عمل صالح انجام دهند، خداوند گناهان آنها را تبدیل به حسنات می نماید و خداوند همیشه آمرزنده و مهربان بوده است.

بخشی از آثار گناه، آثار تکلیفی است و آن اثر گناه در ارتباط با عذاب و عقاب گناهکار می باشد. توبه خود یک عمل واجب است و بی پاداش نخواهد بود، اما بخش دیگری از آثار گناهان، آثار وضعی آنها می باشد و آن آثاری است که طبیعت گناه می تواند ایجاد کند. این آثار گاهی در جسم ظاهر می شود و گاهی در روح و روان آدمی. بی تردید پیراهن آلوده ای که شسته شود همانند پیراهن غیر آلوده نیست.

منابع:

1- وسایل الشیعه

2- غررالحکم

3- نهج البلاغه